

Župnik — zdravnik.

Spisal Václav Kosmák. — Preložil Jožef Gruden.

Drag mi je spomin na častitljivega gospoda F. J., župnika v mojem rojstnem kraju. To vam je bil nenavaden človek. Znan je bil daleč na okrog, celo preko moravskih mej. Pred njegovim preprostim župniščem je dostikrat stalo več voz z bolniki. Prihajali so z Nižje-Avstrijskega ali celo s Poljskega, tako da so ga zdravniki parkrat tožili, da jim sili v njih posel. Vem pa tudi, da je najimnitnejši iglavski zdravnik dr. G. svetoval staršem, ki so bili prišli k njemu z bolno hčerjo, a ji sam ni vedel pomoči, naj gredo z bolnim otrokom k župniku J., češ, on jo nemara ozdravi. Kaj je bilo deklicí, ne vem. Toliko pa dobro vem, da ji je znatno olajšal bolečine, in da sem imel sam kot reven študent skozi osem let enkrat na teden brezplačno kosilo v njegovi družini.

V zahvalo in v njegovo proslavo vam pokažem nekaj obrazcev iz njegovega dobrodelnega življenja. — — —

Bil sem šestleten deček.

Ko smo neko nedeljo zjutraj kmalu prišli iz cerkve, so me nekateri moji tovariši povabili, naj grem z njimi vred past.

S tem povabilom sem se čutil jako počaščenega in vzradočenega, pa sem veselega lica povedal doma materi, da pojdem tudi jaz past.

»Pa pojdi, no!« so mi dovolili mati. »A to ti povem, da mi prideš do kosila domov, sicer bodo oče hudi.«

Radostno sem poskočil, poprosil za kos kruha pa hitel k sosedovemu Janezku, ki sem ga imel najrajši. Drugi dečki so že izganjali konje in voli iz hlevov. Pridružila sva se jim, pa smo gnali na pašo. Nebo je bilo modro kakor spominčica, solnce je pripekalo in s polja sem je dišalo žito, ki je dozorevalo. Škrjanci so prepevali v sinji višavi, mi pa smo piskali, vriskali in peli ž njimi vred.

Kadar pa smo prignali na pašnik, smo posedli v senco starih vrb in si pripovedovali, kar smo vedeli in znali: koliko je našel kdo izmed nas letos ptičjih gnezd, koliko ima ta ali oni zajcev, in naposled je nanesel govor še na politiko. Pričkali smo se, kateri vladar je najmočnejši, ali naš avstrijski, ali turški, ali francoski, ali ruski; kateri vojaki so najlepši in kateri je sovražniku bolj nevaren: ali pešec ali ulanec?

Moj prijatelj Janezek je bil na strani ulancev. Razkladal nam je z velikim ognjem: »Da sem jaz ulanec, veste takšen, kakršni so bili jeseni pri nas, tak bi se ne bal štirih pešcev.«

»Infanteristov!« mu je popravil Kovačev Pavle.

»No ja, to so pešci,« je trdil Janezek.

»Kako pa bi ti pobil štiri infanteriste?« sem ga vprašal jaz.

»No!« se je zamislil Janezek pa nam razkladal svoj vojni načrt.

»Enega bi ustrelil s pištolo, drugega s karabinarjem, tretjega bi presekal s sabljo, četrtega pa nabodel na sulico.«

»Seveda, če bi se ti dali!« mu je ugovarjal Pavle. »Da sem jaz infanterist, veš, tisti, ki imajo žolte orle na čakah, in bi prišel ti kakor ulanec proti meni, hoteč me potolči, takoj bi si nasadil bajonet na puško pa sunil konja, ta bi se ustrašil, padel vznak, pa bi bil še ti mrtev pod njim.«

»E, kaj boš!« se je branil Janezek. »Jaz bi hitro skočil s konja pa tebi odsekal glavo.«

»Morda, če bi te čakal!« se je smejal Pavle. »Preden bi ti potegnil sabljo, bi te jaz že prebodel.«

Kdo ve, če bi ne bilo prišlo vsled vprašanja, kdo lažje zmagá, ali ulanec ali pešec, med nami naposled do dejanskega spopada, da ní ravno zazvonilo poldne.

»Jojmene, že poldne,« smo se zgenili vsi, planili pokoncu pa gnali domov. Pod mojo rojstno vasjo leži ribnik, po imenu Jordan, ali kakor smo ga nazivali dečki, Rojdan.

Ko smo prišli do vode, je zaklical Janezek: »Alo, slecimo se, pa preplavajmo Rojdan, živina je polna muh.«

Ko bi trenil, so ležali kupčki obleke na tleh, na gnali smo konje in voli v ribnik, vsak se je prijel enega vola za rep, pa smo plavali čez. Ko pa smo priplavali na nasprotni breg, je šla živina sama domov, mi pa smo jo ubrisali okoli ribnika po obleko. Oblekli smo se pa zapazili naenkrat, da Janezka ni.

»Kaj bo pa zdaj?« je vzdihnil Pavle, njegov prvi nasprotnik. »Kje je Janezek?«

Prestrašeni smo pogledali drug drugega, pogledali na ribnik, dokler ni enemu padlo v glavo: »Kaj pa, če je utonil?«

Ta beseda je udarila v nas kakor strela, bežali smo kakor na povelje domov; a Pavle, izmed vseh najhrabrejši in najrazumnejši, je hitel k Janezkovim staršem ter jim povedal, kaj se je pripetilo. Naenkrat je bila vsa vas pokoncu. Nekaj fantov je prihitelo k ribniku in čez nekoliko časa so v resnici potegnili iz vode Janezkovo truplo.

Mati in oče sta vila z rokami pa plakala, fantje pa so nesli belo, vitko dečkovo truplo. V hiši so ga položili na klop.

Roki sta mu na obeh straneh mrtvoudno viseli dol, a velike odrpte oči so grozno zrle v strop. Iz las mu je kapala kaplja za kapljo žalostno na tla. Vse je stalo potrto okrog mladega trupla.

Naenkrat zavpije mati: »Moj Bog, ali je že kdo tekel po gospoda župnika? Ta ga morda še oživi.«

Na te besede smo planili, dva ali trije, in vsi kmalu zdirjali kakor strela proti župnišču.

Stari g. župnik je sedel ravno za mizo pri obedu. Ko smo mu bili vsi zasopli izjecljali, kaj se je zgodilo, je naglo vstal, vzal iz omare majhno steklenico pa odhitel v hišo nesreče.

Mi ministrantje smo jo pa ubrali za njim.

Soba, v kateri je ležal utopljenec, je bila natlačeno polna radovednežev. Čez približno četrt ure je prišel iz sobe g. župnik pa nam zažugal presunljivo: »Le še enkrat se mi predrznite, razposajenci razposajeni, prijemati se volov za rep, da bi plavali. Nesrečni Janezek je to plačal s smrtjo! Ti pa!« se je obregnil ob me, »zakaj nisi naravnost stekel pome? Nemara bi ga bil še oživil.« — — —

Nekoč meseca junija je naročil g. župnik nam ministrantom, naj po sv. maši malo počakamo. Pokleknil je na klečalnik in molil kakor običajno po sv. maši.

Mi pa smo se ukradli po prstih iz cerkve, da bi ga ne motili s svojimi hrumečimi koraki po kamenitem tlaku — pa smo počakali tam pod senčnatimi, košatimi lipami. Lipe so donele in godle, kakor bi bil prav vsak listov recelj struna Acolove harpe: vsakega je obletaval brenčeča čebela.

Kmalu je prišel g. župnik s črno čepico na snežnobeli glavi.

»No, kaj ste že pozajtrkovali?« nas je vprašal.

»Še ne.«

»Bežite domov, vzemite s seboj precej veliko košarico, pa pridite takoj sem. Zajtrkovali boste pri meni, potem pojdemo pa v gozd.«

Od samega veselja mu še roke nismo poljubili, ampak kar domov smo jo ubrisali.

V hištrni so nam dali vsakemu precej velik lonec mleka in kos kruha; kadar pa smo pojedli, je prišel g. župnik z običajno pipo na dolgi cevi v ustih, in hištrna je bila namah polna dišečega dima. Kadil je samo tobak, ki je bil namočen v mleku pa zmešan z veroniko.

»Ste se že najedli?« nas je vprašal. Namesto odgovora smo mu poljubili roko pa zašepetali: »Bog vam poplačaj!«

»Bog vam blagoslovi!« je prijazno menil g. župnik pa nas pogladil po glavah. »Alo, zdaj pa le! — Francka,« je dejal svoji sestrični, ki je gospodinjila pri njem, »če bi prišel kak bolnik, naj počaka. Pridem pred poldnem domov.«

Vedel nas je preko dvorišča na svoj veliki krasni vrt. Tam so procvitale poleg steze košate bogate potonike, goreli v barvah pestri tulipani in poleg majhnega, po kolmežu dišečega ribnika je cvetel cel gaj stolistih rož.

G. župnik nas je peljal po vrtu do leskove lope, kjer je sedeval in odpočival ob soparnih dneh. Odprl je zadnja vratca pa krenil z nami vred v bližnji holm, kjer je stal križ in je rastlo bujno malinje po globinah, nastalih vsled sesedlih se obokov starega gradu, in odtod po stezi navzdol k močvirnati loki.

Kolikrat smo se mi dečki gugali na tej loki! Drn se je udajala pod nami in s tem smo imeli toliko zabave. Nihče izmed nas pa se ni drznil ostati tam do teme, ker so tam svetlikale lučce ponoči, in stare ženice so pravile, da so to duše obešencev, ki so jih pokopavali v starih časih nedaleč na meji.

Takoj za loko pa se začenja gozd. G. župnik nas je vedel najprej k velikemu mravljišču pa nam je razkladal, kako čudovito je zgrajeno tako mravljišče. Vse skupaj je kakor velikanski grad s spalnicami, hodniki, shrambami, dà celo s hlevi za zelene mušice, ki jih krmijo mravlje; ob deževnih dneh pa, ko ne morejo iz mravljišča, sesajo. Pred vsakimi durmi stoje mravlje na straži kakor vojaki pred trdnjavo. Kar seže g. župnik z obema rokama v mravljišče in ko bi trenil, je imel roke pokrite z mravljami. Zmečkal jih je pa nam razlagal: »To je zdravo. Kadar človeka bole roke ali noge in mu otekajo, naj si jih potrese z mravljami. Mravlja izbrizgava neko kislino, ki leči take bolezni. Vam kaj diši?« nam je dal poduhati roki. In res je bil duh po neki kislini.

Potem nas je vodil med visokimi jelkami in bori, po gladkem iglišču in mehkem mahu navzgor k vrhu gore. Gozd je dišal po kadilu, mi pa smo motrili gibčne veverice, kako so skakale z drevesa na drevo, prislušali ptičjemu petju in trkanju žolne.

Kmalu se je jel jasni les, in dospeli smo na skalnat greben, ki je bil porastel s starim košatim leščevjem. Med skalovjem so rastle divne cvetice vseh barv. Urne, leskeče gaščerice so švigale semtertja, in pestri metulji: modri, rumeni, rdeči, temnobojni, kakršen je bil g. župnika pogrebni pluvial, so se spreletavali na toplem solncu s cvetke na cvetko.

G. župnik je sedel na kamen pa nam kazal z dolgo, zgoraj s svilnatim čopom okrašeno palico, vse neznane cvetice. Povedal nam je, kako se vsaka imenuje in kakšno zdravilno moč skriva v sebi. Velel nam je, katere imamo natrgati in jih spraviti v košarice. In tako smo obšli ves skalnati greben.

Odtod smo šli za g. župnikom na bližnji travnik; tam pa so bile zeli in bujnorastoče cvetice povsem drugačne. G. župnik nam je zopet povedal, kako se imenuje ta ali ona cvetica, za kaj je koristna, in nam naročil, naj jih spet natrgamo.

Ko pa smo imeli že polne košare, je sedel g. župnik na štor in je rekel: »Zdaj si nekoliko odpočijem, vi se pa spravite na jagode. Tamle na desno jih je vse polno. Pa še meni jih malo prinesite.«

Nato je privlekel iz dolge suknje knjižico in začel brati. Mi smo pa stekli po jagode. Mestoma jih je bilo vse rdeče. Če pa pridejo otroci do jagod, ne znajo od njih. Tako je minil čas, da sami nismo vedeli, kdaj, ko nas je župnikov žvižg zdramil iz te razkošne zabave.

Brž smo mu natrgali še šopek jagod pa zdirjali v skoku za njim.

»Vi bi se pasli do noči,« se je pošalil g. župnik. »Enajst je že odbilo, moramo domov.«

Vračali smo se po bližnjici in ko smo prišli do župnišča, sta stala tam dva voza. Na enem je ležala bleda, zabuhla ženska, v senci pred vrati je pa sedel rumen, suh deček ob materi.

G. župnik je stopil k bolni ženi na vozu in začel govoriti z njo. Mi pa, z napolnjenimi koški, smo stali za njim ter gledali in poslušali zvedavo.

»Kaj stojite tukaj?« se je obregnil ob nas g. župnik. »Nesite koške v klet, ti pa,« je naročil meni, »ostani tu, boš zavijal praške.«

Potem je pomagal bolni ženi z voza in jo vedel v sobo. Čez nekoliko časa me je poklical ter mi velel skladati papirčke, na katerih so bili praški že nasuti. Nadalje je priporočal ženi, naj pije brinov čaj; svetoval, kaj sme jesti in kaj ne.

»Ako Bog da, boste čez štirinajst dni že boljši,« jo je tolažil, »a če vam ne bo nič odleglo, pa še pridite.«

»Bog vam povrni, g. župnik,« se mu je zahvaljevala žena. »Če bom ozdravela, bom do smrti molila za vas. Imam doma še majhne otročičke, tako težko bi jih zapustila. — Ponižno prosim, kaj pa sem dolžna?«

»Jaz ne lečim za denar, ampak samo iz krščanske ljubezni,« je dejal g. župnik. »Molite zame, pa bo.«

Žena je poljubila g. župniku obe roki pa nesla v kuhinjo košarico jajec.

»Pokličiči sem dečka!« mi je ukazal g. župnik.

Hitel sem ponj. Mati ga je prijela za roke in se tresla od strahu, ko je šla v sobo.

»Kaj pa mu je?« je vprašal g. župnik in zvedavo ogledoval dečka.

Mati pa je spravila skup cele litanije o dečkovih boleznih. Gospod župnik je ni dosti poslušal, ampak bolj pregledoval dečka.

»Pojdi sem, fantek!« mu je pokimal.

Deček se je pa še bolj stisnil k materi in ni šel.

»Tak pojdi no, kaj se bojiš!« mu je šepetala mati in ga porinila naprej.

Duhovnik je prijel dečka za roko in ga prijazno nagovarjal: »Ne boj se, ljubček moj; kako pa ti je ime?«

»Francek mi pravijo,« je zašepetal deček.

»Francek? No, viž, meni je tudi tako ime; oba imava enega patrona. Ne boj se, pa odpni si srajco!«

Ogledal je g. župnik žilo privodnico, položil dečku roko na srce, pa pogledal mater: »Deček je jako slab, zlatenica se ga loti. Vsak dan trikrat ga umivajte z mrzlo vodo, potem ga pa položite v posteljo, da se zopet segreje. Nate ta čaj, skuhajte mu ga, pa naj ga pije zjutraj in zvečer vselej dober kozarec.«

Naročil ji je še to in ono, mene pa je poslal v kuhinjo, če je že juha kuhana. Ukazal je, naj se da dečku krožnik juhe, da se okrepeča za na pot domov. Mati se mu ni mogla dovolj zahvaliti, otirala si je solze s predpasnikom pa obetala: »Zlati gospod, vse bom poravnala, ko zrastejo gosi, v kuhinjo vam jih prinesem, ker vem, da denarja ne marate.«

»Če prinesete, prinesete; če pa ne, tudi dobro. Svetoval sem vam z veseljem, za »Bog poplačaj«. Držite se le mojih besedi, pa ne poslušajte vsake babe.«

Žena je odšla z dečkom, g. župnik je pa sedel za mizo.

»Ti pa sedi semkaj,« me je poklical, »saj si mi pomagal.«

In sel sem brez bojazni — saj ni bilo to prvokrat — in dokazal sem z žlico in vilicami, da zdravniške pomoči g. župnika ne potrebujem.

Kadar pa je častiti starček pojužinal, je migljal z očmi v kot, rekoč: »Prinesi mi pipo pa prižgi mi jo!«

Podal sem mu pipo, prižgal vžigalico pa jo držal nad pipo, da je tobak dobro zažarel.

To prižiganje sem imel za neko znamenje in dokaz zadovoljnosti.

Pipa še ni pošteno gorela, ko je pridrdrala kočija pod okno.

Starček je zvedavo pogledal skozi šipo pa zmajal s sivo glavo: »Kdo pa je to? Ti še niso bili tukaj.«

Pripeljala se je bila neka gospa z bolehavim možem notri tam od Trebiča. G. župnik jima je hitel nasproti in ju prijazno sprejel.

Podobnih obiskov je bilo pri njem vsak dan.

Ime preprostega župnika iz neznatne vasice je bilo znano daleč okrog. Škoda, da ne živi več! Umrl je v 59. letu, umrl kakor duhovnik-zdravnik.

Sirota med sirotami.

Občinske može hribovske občine Zagričje še ni nikdar imelo tako na kratkem, kot one nedelje popoldne po sv. Gregoriju. Kočarica Ovinkova Reza je umrla in je zapustila dvoje malih: šestletno Reziko in petletnega Lukca. Za moža Jernejca — očeta teh dvojih — niti sama ni vedela, kje je. V Ameriko je odšel, pisal začetkoma dvakrat, trikrat, poslal nekaj dolarjev, pozneje pa je izostalo vse: pisma in denarji. Uboga Ovinkarica ni vedela sama, ali je žena, ali vdova.

Ako žena ni vedela, kje je njen mož, je li živ ali mrtev — kako naj pa vedó občinski možje?

Bila je tisto nedeljo občinska seja.

»Torej za Jernejca se nič ne vé,« se oglasio oče župan.

»Nič,« odgovoré možje po vrsti in nalahno odkimavajo.

»Korobačev Bošte,« se oglasi Brglez v kotu, »se je vrnil onidan iz Amerike, pa je pravil, da je šel Jernejec pred tremi leti v Montano v jame in od tedaj ni več glasu o njem.«

»Najbrže je ostal v jami,« menijo možje in sočutno kimajo s skrbi-polnimi glavami.

»Kaj čemo z otroki?« vprašajo oče župan in spravijo s tem vprašanjem občinsko obravnavo v pravi tir.

»Križ bo z njimi,« oglasio se Grabnarjev oče. »Tako jih ne smemo pustiti. Kaj prida jim primakniti iz občinske blagajne pa tudi ne moremo. Saj imamo drugih revežev čez glavo.«